

„A NAPI RUTINT SZINTE MINDIG FELÜLÍRJA EGY-EGY SÉRÜLT MADÁR BEJELENTÉSE”

Beszélgetés Konyhás Istvánnal,
a Hortobágyi Madárpark igazgatóhelyettesével

■ Szolláth-Máté Hunor: *Hogyan lesz valakiből ornitológus? Mit is jelent ez tulajdonképpen a hétköznapokban?*

Konyhás István: Én általános iskolás koromban kerültem közelebb a természethez kutatói szemmel, biológiaverseny jutalmaként eltölthettem egy hetet a Bükki Nemzeti Park Les réti madárgyűrűző táborában. Tizenegy évesen ez nagyon meghatározó volt számomra, nemcsak a madarak, hanem az akkori természetvédő közösség miatt is. Ezt a tábort automatikusan követte a többi, a Bükkben, majd a Hortobágyon, majd mindenfelé az országban. A mai értelemben vett ornitológust talán nem szabad csak a hivatásszerűen, ebből élő madarászokra korlátozni. Mint minden más tudomány, ez is olyan, amiben nagyon nagy segítséget nyújtanak azok, akik szabadidejükben megfigyelik a madarak életét, a természetet. Sokan közülük ma is rendszeres adatszolgáltatók, aktív résztvevők különböző hazai és nemzetközi kutatásokban.

Számomra ez a munka azt jelenti, hogy nincs munkaidő vége, nincs hétvége. Ez nem egy olyan munkaterület, amit az ember ott tud hagyni, hiszen még szerencsére a legnagyobb városokban, vagy akár egy ipartelepen is vannak madarak. Ezeknek az ottani viselkedése ugyanolyan érdekes, mint egy nagyon ritka madáré. Akik ismernek, tudják, hogy egyetlen madárral kapcsolatos tevékenységet nem tartok hasznosnak, ez pedig a fajhajhászság, amikor csak az számít, hogy ki lát több fajt egy évben,

Ez nem egy olyan munkaterület, amit az ember ott tud hagyni, hiszen még szerencsére a legnagyobb városokban vagy akár egy ipartelepen is vannak madarak. Ezeknek az ottani viselkedése ugyanolyan érdekes, mint egy nagyon ritka madáré.

ki veszi észre a máshol közönséges, hozzánk véletlenül elkerült vagy épp fogságból kiszabadult madarat. Ez nem tudományos munka, ez a hobbi része a dolognak, amit természetesen felőlem bárki űzhet. Mint minden más esetben, az ornitológiában is fontos a következetes, jól megtervezett kutatási munka. A faj vagy a terület mindegy, minden madárról kellenek az adatok, kutatások; sajnos tendencia, hogy még mindig inkább a ritkább fajokat kutatják, közben pedig szinte semmit nem tudunk a gyakoribb fajok életéről sem. Ebben pedig benne van annak veszélye, hogy a most még gyakori faj ritka lesz, és ha azzá válik, akkor már nagyon jó lenne, ha lenne róla sok kutatás, sok adat. Nekem a Hortobágy, ezen belül a nemzeti park és a szomszédos mezőgazdasági területek és ezek kölcsönhatásai a fő kutatási területem. Így a földrajzi tájegységben, nem pedig a táblákkal körülhatárolt Hortobágyot járhatom, ami sokkal izgalmasabb.

Sz. M. H.: Milyen madarakkal kapcsolatos kutatásokban, felmérésekben, projektekben vett részt?

K. I.: Madártani felmérésben nagyon sokban részt veszek. A gyűrűzőtáborok fontos vonuláskutatási területek, hiszen nem csak az itteni madarak gyűrűzésével, hanem a máshol gyűrűzöttek visszafogásában és így az adatszolgáltatásban is fontos szerepet játszanak. A gyűrűzésnél maradvánnyal, 1992 óta a finn kollégákkal közösen kezdtünk el egy merőben új jelölési módot, a színesgyűrűs jelölést. Akkor a daru volt ennek az új jelölési ágának a vezérmadara, hiszen ennek a madárnak a vonuláskutatása volt a fő cél. A színes gyűrűs jelölésnek az a nagy előnye, hogy nem kell visszafogni, kézbe venni a madarat ahhoz, hogy be lehessen azonosítani. A darura rakott színes gyűrű kombinációjából egyedre be lehet azonosítani a madarat akár több száz méterről is egy jó távcsővel. Ez nem csak a madár kéméletét szolgálja, hanem sokkal több adatot is szolgáltat. A hagyományos jelölésnél minden öt-hatezredik madárról lesz egy, ritkán két adat. Ennél a módszerrel pedig egy madárról általában, az évek során, tíz-tizenöt észlelés regisztrálható. Ebben a munkában nagy segítségünkre vannak azok a lelkes amatőrök, akik profi módon keresik ezeket a színes gyűrűs madarakat.

Nagyon szeretem az olyan kutatásokat, amikor egy-egy terület élővilágát kell felmérni. Ez nagyon komplex és érdekes munka. A Maros völgye, Bugac, Hortobágy, Debrecen keleti külterülete mellett egyik kedvenc helyem volt a Kovászna megyei Kommandó környékének élővilága, ahol a CSEMETE egyesület tagjaként évekig végeztünk kutatómunkát, aminek egy helytörténeti gyűjtemény lett az eredménye.

Sz. M. H.: Hogyan került a Hortobágyi Madárparkhoz? Mivel foglalkozik ez az intézmény tulajdonképpen?

K. I.: A Madárparkot működtető Madárkórház Alapítvány kuratóriumi tagjaként már több mint tíz éve részt veszek ebben a munkában, társadalmi megbízatásként, vagyis ingyen. A 2016. májusi kuratóriumi ülésen merült fel egy olyan igazgatóhelyettesnek a szerepe, aki nem feltétlen a közvetlen madármentéssel, gyógyítással foglalkozik, hanem besegít a Madárpark működtetésében, az ott dolgozók irányításában, a fejlesztésben, kutatásban és a menedzselésben. Az ott dolgozók túl voltak terhelve, a támogatások, pályázati lehetőségek kezdtek beszűkülni. Azon a megbeszélésen nagyon szépen megfogalmaztuk, hogy az új dolgozókkal szemben, akiket felvesszünk, milyen elvárásaink vannak. Egyedül az igazgatóhelyettesi poszt nem stimmel nekem, mert éreztem, ezt nem lehet csak úgy az utcáról belépve csinálni. Rengeteg olyan tényező van a madármentésben, amire sokan nem is gondolnak. Ezt csak olyan csinálhatja, aki ismeri az

alapítványt, a civil életet, a madarakat, a jogi háttereket, van személyes ismeretsége a szakmában dolgozó hatósági és más kollégákkal és természetesen a madármentés gerincét adó önkéntesekkel. Debrecen negyven kilométerre van Hortobágytól, mire hazaértem az autóval, eldöntöttem, hogy megkérdem a feleségemet, hogy kiköltözne-e velem Hortobágyra az akkor alig egy éves kislányunkkal. Ha ő igent mond, akkor én jelentkezem igazgatóhelyettesnek. Igent mondott, most is. Azóta Hortobágyon élünk, mert úgy gondoltam, ez olyan munka, amit nem lehet negyven kilométerről végezni, meg így többet lehetek velük, nem megy el két óra naponta az utazással. Így kerültem a Hortobágyi Madárparkba.

A Madárpark sérült madarak gyógykezelésével foglalkozik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha találnak egy elütött, mérgezett vagy más módon megsérült vadon élő madarat, azt mi befogadjuk, és ha kell, megműtjük, tartjuk, etetjük, gyógykezeljük, amíg újra vissza nem lehet engedni a természetbe. Nyáron nagyon sok az elárvult fióka is. A sérülései miatt a szabad életre alkalmatlan egyedeket pedig tovább tartjuk. Mi úgy gondoljuk, nem a mi dolgunk eldönteni, hogy élhet-e az a madár fél szárnyal vagy fél lábbal. Nekünk az a dolgunk, hogy megtegyünk mindent azért, hogy életben maradhasson.

Sz. M. H.: Hogyan kell elképzelni egy munkanapot a madárparkban?

K. I.: A Madárpark az év minden napján nyitva van, hiszen a közel háromszáz madarat naponta etetni kell, nagy részét kezelni. Reggel hétkor kezdődik a munka a kórtermek és a volierek (röptető) takarításával. Kilenckor nyit az intézmény, és évszaknak megfelelően délután négyig vagy hétig vagyunk nyitva. A munka nagy része a kulisszák mögött folyik, de például a műtéteket is lehet nézni egy üvegfallon keresztül, és a kórtermekbe is be lehet látni, sőt van olyan röpdénc, ahová be is lehet menni. A napi rutint szinte mindig felülírja egy-egy sérült madár bejelentése. Ez 0–24 órában működik, de az emberek nagy része is nappal aktív, így főleg ilyenkor vannak bejelentések. Ha tudjuk, megszervezzük a madár eljuttatását a parkba, ha nem, akkor érte megyünk. A többiek a kórházban végzik azokat az utókezeléseket, amiket dr. Déri János, a kórház állatorvosa „felírt” a betegeknek, a dolgozók ezen kívül csak az elsősegélynyújtást végzik. Délután zárás előtt megkezdődik a madarak etetése. Ezen kívül vannak olyan madarak, amelyeket naponta többször is meg kell etetni, legyengültek, mérgeztettek, vagy nyáron a sok fiókát. A zárás után mindig van egy ügyeletes, aki másnap reggelig viszi magával a Madárpark mobiltelefonját, ahová a bejelentések érkeznek.

Sz. M. H.: Milyen különleges, vagy ritka madarak fordultak meg eddig a madárparkban, kórházban?

K. I.: Jelenleg is sok érdekes faj van a kórházban. A réti sasokon kívül, amiből jelenleg hat található a parkban, van kígyászölyvünk, pusztai ölyvünk, darázsölyvünk és vörös kányánk is. Igazi ritkaság a kis héja, hiszen alkalmanként egy pár költ hazánkban, de alig pár bizonyított költése volt még ennek a fajnak hazánkban. Tavaly télen közel háromszáz csempészett madarat, tengelicet, csonttollút és süvöltőt hoztak hozzánk a határrendészek az egyik ukrainai határátkelőről. Tartósan sérült, ezért örökre a parkban marad Luca, a féllábú réti sas. Ez a sas kapott egy művégtagot, amit nagyon ügyesen használ mankóként, így életminősége teljesen kielégítő. Nem fogja túlterhelni a másik lábát, így garantáltan életben maradhat, sőt jóval hosszabb ideig, mint a múltból nélkül.

Sz. M. H.: Milyen ma a madárvédelem helyzete Magyarországon?

K. I.: A magyar természetvédelmi törvények kellően szigorúak szerintem, de nem nagyon van szükség visszatartó erejére az átlagpolgárral szemben. Mindig

akad egy-két kirívó eset, legutóbb egy hurokcsapdában elpusztult egy ölyv, de nem ez a jellemző az emberekre. Sokkal nagyobb gondot jelentenek a beruházások, „fejlesztések”, amelyeknek a kivitelezésénél és sajnos a tervezésnél sem veszik figyelembe a természeti értékeink megóvását, a környezet védelmét. Ez a szempont az utóbbi években érezhetően háttérbe szorult. Pedig hiába a sok turisztikai, úthálózati fejlesztés, ha közben elpusztítjuk azokat a természeti csodákat, amikért jönnének a turisták hozzánk.

Sz. M. H.: Milyenek a madárpopulációk életminőségének tendenciái Magyarországon, illetve hogyan hatnak erre jelenleg a különböző emberi tevékenységek?

K. I.: Minden populációnak vannak dinamikus határai, és szinte minden ország területére esik pár olyan faj, amelynek valamelyik elterjedési határa belesik abba az országba. Ezek a fajok első ránézésre akár veszélyeztetetteknek is tekinthetők, ha csak az adott ország területén található állományt vesszük. Ilyen volt nálunk a balkáni gerle megjelenése, visszaszorulása, majd most újbóli terjedése. Ha ezeket a fajokat leszámítjuk, és csak a stabilan nálunk költő fajokat nézzük, akkor erős fogyás tapasztalható szinte minden területen. A városban egyre gyakoribb dolmányos varjú fészekrablásaival kiszorítja a búbos pacsirtákat, feketerigókat. A fehér gólyák állománya az elmúlt évtizedekben a felére csökkent, és komoly állományfogyás tapasztalható a fecskék terén is. A Dunántúlon pár éve újra költ a daru, de ez inkább a faj délre húzódásának, mint bármilyen tudatos természetvédelmi munkának az eredménye, főleg, ha megnézzük hazai költőhelyét. Hortobágy térségében nagyon sok fészkelő faj gyakorlatilag eltűnt a nemzeti parkból, ami viszont sokkal inkább magyarázható nem megfelelő élőhelygazdálkodással, mint a faj elterjedési határainak változásaival. Sajnos sokáig szisztematikusan szorították ki a védett területekről a gazdálkodókat és velük a jószágokat. Eltűnt a széki csér, szikipacsirta, drasztikusan visszaesett az ugartyúk állománya. Ezek a fajok sokkal jobban tűrték az emberi tevékenységet, a pásztorkodást, mint azt sokan gondolták, és a nagy vehemenciával végzett óvás eredménye az lett, hogy a legelő jószág és a madarak is eltűntek a pusztából. A legeltetett jószág ürülékében fejlődő rovarfajok biztosították e madarak élelmét, ezek hiányában pedig mindegy, milyen törvénnyel, fegyverrel védik azt a madarat, vagy éhen hal, vagy odébb áll. A vonuló madarak állománya is viszább szorult az országban, de ennek okait nem feltétlenül itt kell keresni, hiszen a változó költőállományt és a földrészekben átívelő vonulási utakat itt helyben nem nagyon lehet befolyásolni.

Sz. M. H.: Van-e olyan madárfaj, amely nagyon megritkult, védetté kellene nyilvánítani, vagy pedig olyan, amelyiket esetleg a védettségi listáról kellene levenni?

K. I.: Hazánkban szinte minden madárfaj védett, alig van pár, ami vadászható, így felvenni nagyon már nem szükséges jelenleg. Újra vadászható lett a nyári lúd december 1-i vadászidény kezdéssel, ami egyelőre nem nagyon befolyásolja a hazai állományt. Majdnem dúvad lett az egerészölyv, de szerencsére nem került le a védettségi listáról. Inkább hasznos a gazdálkodóknak, mint káros a vadászoknak, nagy rágcsőirtó, valószínű, hogy csak pár befolyásosabb vadásznak szúrta a szemét. Nem csak az egerészölyvre, hanem az összes ragadozómadárra nagy veszélyt jelentett volna, ha vadászható lett volna ez a faj, mert sok hozzá hasonló ritka fajt az átlagvadász nem tud megkülönböztetni.

Sz. M. H.: A szakembereken kívül van-e egy olyan önkéntesréteg Magyarországon, akikre akár a tudományos felméréseknél is lehet számítani? Nevezzük ezeket amatőr madarászoknak, madárbarátoknak.

K. I.: Hazánkban nagyon nagy hagyománya volt a madarászkodásnak, vagyis az amatőr madármegfigyelésnek. Ezeket az embereket a hetvenes évektől a Magyar Madártani Egyesület, azelőtt pedig a Madártani Intézet fogta össze. Sajnos ma már lényegesen kisebb a tagság, és az utóbbi évek erőfeszítései sem jártak át-törő sikerrel a tagtoborzás terén. A Madárpark támogatottsága jelenleg a legnagyobb az országban, több mint hatvanezer ember. Ez nagyjából le is fedí, sőt jelentős átfedéssel reprezentálja a hazai madárbarátok létszámát. Közülük nagyon kevesen dolgoznak hivatásos természet- és madárvédőként, mégis sokan aktív természetvédők. Nélkülük nem is nagyon működne a hazai madárvédelem. Gondoljunk csak bele a sok kertben kihelyezett madárodúra vagy a téli etetések-re. De tudományos felmérésekben is sokan mozgósíthatók, az úgynevezett szinkronfelmérésekbe sokan bekapcsolódnak. Legutóbb az év eleji sasszinkron volt ilyen, amin 427 felmérő vett részt, a hazai felmérők 2651 db 2,5x2,5 km-es UTM négyzetet (az ország területét felosztó rácsháló „szemek”) érintettek, amely összesen 16.569 km²-t, azaz az ország területének közel 18%-át fedte le.

Sz. M. H.: *Hogyan látja a különböző tudománynépszerűsítő, illetve környezeti nevelési, természetismereti programokat az ornitológus szemével?*

K. I.: Tény, hogy nem elég az, ha valaki jó szakember, ezt a tudást tovább is kell adni, és ez az igazi tudomány! Sajnos hazánkban is inkább az a jellemző, hogy a természetismereti, nevelési, ismeretterjesztési munkát sok felületes, magát jó szakembernek tartó ember nem veszi komolyan. A laikusnak, a gyerekek tudományos alapokon nyugvó érdekességeket kell mondani és csak annyit, amennyit be tud fogadni. Sokan ezt a tényt felejtik el, amikor degradálni akarják az ismeretterjesztő munkát. Egy táborban a gyerek felismeri az ölyvet. Jön a kérdés, na jó, de melyik ölyv? Ezen a szinten még teljesen mindegy milyen ölyv, ha már meg tudja különböztetni a rétihéját az ölyvtől, utána lehet tovább lépni, és ugyanígy igaz ez a cinkére, a billegetőre, a kacsára és még sorolhatnám. Egy tudós ember többek között attól tudós, hogy rendszerben látja az ő tudományterületét, és más tudományterületek kölcsönhatásaira is figyelni tud. De akkor válik jó tanárrá, és akkor tudja továbbadni a tudását, ha felismeri a másik oldal befogadóképességét is. A Madárparkban épp ezért kezdtük el tavaly a madarásztáborok szervezését. Idén már öt turnust kell indítani, annyi jelentkező van.

Sz. M. H.: *Van-e olyan kiadvány, akár online, akár nyomtatott, amely a fent emlegetett célokat szolgálja?*

K. I.: Számos olyan kiadvány van, amiből sokat lehet tanulni a természetről. Nekem a nagy kedvenc, amit gyakorlatilag minden évben folyamatosan újraolvasok, Xántus Jánostól *A természet kalendáriuma*. De Herman Ottó vagy Sterbetz István, Schmidt Egon, Fekete István könyveit is szívesen ajánlom, mert ezek olvasmányosak, nem száraz, tudományos adatsorok, árad belőlük a természet szeretete, és mindegyik komoly szakmai háttérrel bíró tudós szerző. Sajnos az online világban nagyon nehéz szűrni az értékes adatokat, mindenképp szükség van némi alapvető tudásra ahhoz, hogy ne menjen félre a befogadó részéről sem az információ.

Madaras adatbázisnak online talán ezt ajánlanám: <http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai>, növényesnek ezt: <http://terra.hu/>, a tudományos munka iránt érdeklődő fiataloknak pedig ezt: <http://www.vadonleso.hu/>

Sz. M. H.: *Mi a kedvenc madárfaja?*

K. I.: Kuvik.